

ELS ARXIUS PARROQUIALS DE CALAF I RODALIES

Marina Garí i Abelaira

Amb aquest article DOVELLA continua una antiga sèrie que ens informava de l'estat dels diversos arxius de la Catalunya central. En aquest cas l'autora ha centrat la seva tasca en els arxius parroquials, tot indicant l'estat en què es troben i quins són exactament els fons que contenen. Si bé per a ella representa el punt de partida d'un estudi demogràfic, la seva publicació en aquestes pàgines respon a l'ús de guia i catàleg que els estudiosos en puguin fer, ja que, de fet, el coneixement d'aquest estat de la qüestió pot obrir les portes a nous estudis sobre aquesta zona de confluència de bisbats –Vic i Solsona– i de comarques –Anoia, Bages i Segarra.

Església de Sant Jaume

1. INTRODUCCIÓ

La recerca d'informació és el principal objectiu d'aquest estudi, en el qual s'ha resseguit els arxius de tretze parròquies per tal de copsar la informació i l'estat de conservació dels llibres de matrimonis, de defuncions i de baptismes que puguin donar alguna llum sobre la demografia de la zona.

Aquesta recerca s'ha de considerar, doncs, com el pas previ per a un estudi demogràfic més profund que se centra en Calaf i les seves rodalies. La zona de Calaf, pel fet de trobar-se en els límits dels bisbats de Vic i de Solsona, té parròquies que pertanyen a totes dues diòcesis. Els fons obtinguts abracen una època molt àmplia, que va des de mitjan s. XVI, segons els casos, fins al s. XX (1936). El gran problema és que el pas del temps i la guerra civil de 1936-1939 han contribuït a la destrucció total o parcial d'alguns d'aquests arxius, i això fa que molta informació s'hagi perdut irremediablement.

Les dades dels registres parroquials són una font d'informació que pot aportar molta llum a la demografia històrica, amb informació concreta sobre la població d'aquestes parròquies, tot i que per a un estudi més complet s'haurien de contrastar amb els censos.

Els registres parroquials són les actes escrites diàriament pel capellà de la parròquia dels baptismes, casaments i defuncions. Aquestes sèries de dades informen de l'evolució de la població al llarg del temps, encara que no sempre siguin fiables. Al s. XVI el Concili de Trento (1563) obligà els capellans a enregistrar totes aquestes dades i, a més, a conservar-les en llibres. Tot i això, hi ha registres començats el s. XIV portats per pròpia iniciativa dels capellans.

Aquests registres són fiables com a font directa, encara que s'ha de tenir molta cura a l'hora d'utilitzar-los per factors com: la diferent cura amb què són realitzats, la importància del sacerdot, etc. Aquests llibres són escrits generalment en català, però n'hi ha algun en llatí fins al s. XIX, que és quan a poc a poc es va introduint el castellà. En aquests registres hi ha anotada informació suplemen-

tària sobre aiguats, guerres, etc.

El problema més greu de treballar amb aquests arxius és que sovint els materials estan malmesos i costen de llegir. També hi ha dificultats per localitzar-los. La lectura, ja que són manuscrits, en alguns casos també és difícil. D'altra banda, també hi ha problemes de mètode, és a dir, irregularitats en les inscripcions, que varien segons els sacerdots. Normalment es tendeix a establir una correspondència entre els baptismes i els naixements i entre els enterraments i les defuncions, i això no és cert ja que pot ser que no tots els nous nats siguin batejats ni tots els difunts enterrats. Pel que fa als matrimonis moltes vegades la nova parella no es queda a viure al poble, i això es comprova consultant els llibres de bateigs posteriors per veure si hi consta algun fill seu.

2. RELACIÓ DE PARRÒQUIES

A. Parròquies del bisbat de Vic

Calaf

L'arxiu està incomplet: a causa de les destrosses provocades per la Guerra Civil hi falten alguns volums. A més dels registres parroquials, l'arxiu conserva d'altres fons: llibres de capítols matrimonials, de misses de difunts, de comptes de la parròquia... A més, al bisbat de Vic també hi ha molta informació referent a la parròquia de Calaf.

- Llibres de baptismes:

volums 1 i 2:	
volum 3:	1650-1693
volum 4:	1694-1728
volum 5:	1729-1764
volum 6:	1765-1794
volum 7:	1795-1828
volum 8:	perdut
volum 9:	1857-1874
volum 10:	1874-1891
volum 11:	1892-1903
volum 12:	1904-1923

La resta de llibres donen dades posteriors a la Guerra Civil.

- Llibres de matrimonis:

volum 1:	perdut
volum 2:	1685-1753
volum 3:	1753-1808
volum 4:	1808-1856
volum 5:	1856-1891
volum 6:	1892-1934

- Llibres de defuncions:

volum 1:	1626-1685
volum 2:	1685-1728
volum 3:	1728-1774
volum 4:	1774-1815
volum 5:	1815-1856
volum 6:	1856-1879
volum 7:	1879-1950

Calonge de Segarra

Només es conserva un llibre en mal estat on hi ha inclosos els baptismes, els matrimonis i les defuncions. Pel seu estat de conservació tan sols he pogut desxifrar dades a partir de 1921.

Castellfollit de Riubregós

Va ser cremat durant la Guerra Civil; segons el capellà del poble, pot haver-hi informació al bisbat de Vic.

Els Prats de Rei

L'arxiu no és complet, ja que també es va cremar durant la Guerra Civil. Tot i això, se'n va poder salvar una part on hi ha, a més de registres parroquials, d'altres materials com llibres de confirmació, estats de comptes, capítols matrimonials, etc.

- Llibres de baptismes:

volums 1 i 2:	perduts
volum 3:	1684-1722
volums 4 i 5:	perduts
volum 6:	1753-1792
volum 7:	1793-1826
volum 8:	1826-1851
volum 9:	perdut
volum 10:	1857-1882
volum 11:	1883-1939

- Llibres de matrimonis:

volums 1, 2 i 3:	perduts
volum 4:	1755-1812
volum 5:	1812-1851
volum 6:	perdut
volum 7:	1857-1907
volum 8:	1908-1986

- Llibres de defuncions:

volums 1, 2, 3, 4, 5 i 6:	perduts
volum 7:	1783-1812
volums 8 i 9:	perduts
volum 10:	1857-1887
volum 11:	1888-1941

Miralles

Només conserva un petit llibre de baptismes que va de l'any 1785 al 1856.

Sant Pere d'Ars

Només es conserven dos llibres en els quals hi ha anotats tant els baptismes com les defuncions i els matrimonis. No se sap quants volums falten, ja que no estaven numerats.

volum 1:	1852-1882
volum 2:	1883-1930

B. Parròquies del bisbat de Solsona

Cellers

L'arxiu va ser destruït i resta molt incomplet:

- Llibres de baptismes:

volum 1:	perdut
volum 2:	1827-1851
volum 3:	1852-1930

- Llibres de matrimonis:

volum 1:	perdut
volum 2:	1828-1851
volum 3:	1852-1930

- Llibres de defuncions:

volum 1:	perdut
volum 2:	1828-1851
volum 3:	1852-1930

Fontanet

El seu arxiu parroquial resta molt incomplet.

- Llibres de baptismes:

volum 1:	1710-1769
volum 2:	1783-1838
volum 3:	1852-1930

(En el buit de catorze anys que hi ha entre el segon i el tercer volum creiem que hi falta un llibre).

- Llibres de matrimonis: hi ha un sol volum que va de 1853 a 1930 (la resta de volums devien seguir una freqüència similar a la dels llibres de baptismes).

- Llibres de defuncions: falten els volums dels primers anys.

volum 1:	1796-1851
volum 2:	1852-1930

La Molsosa

L'arxiu va ser destruït del tot.

Prades

L'arxiu també va ser destruït.

Sant Serni

L'arxiu està incomplet, hi falten molts anys.

- Llibres de baptismes:

volum 1:	perdut
volum 2:	1829-1851
volum 3:	1852-1897

- Llibres de matrimonis:

volum 1:	perdut
volum 2:	1831-1851
volum 3:	1852-1897

- Llibres de defuncions:

volum 1:	perdut
volum 2:	1828-1851
volum 3:	1852-1897

Torà de Riubregós

L'arxiu parroquial es conserva sencer i, a més dels registres, hi ha altres tipus de documents com: consagracions d'esglésies dels segles XIV i XV, testaments parroquials, consentiments matrimonials, censals

i llibres de comptes de la parròquia.

- Llibres de baptismes:

volum 1:	1553-1700
volum 2:	1701-1744
volum 3:	1745-1764
volum 4:	1765-1775
volum 5:	1776-1789
volum 6:	1790-1806
volum 7:	1806-1818
volum 8:	1819-1843
volum 9:	1843-1851
volum 10:	1852-1883
volum 11:	1884-1900

(Els llibres a partir de 1900 encara s'usen ara).

- Llibres de matrimonis:

volum 1:	1566-1700
volum 2:	1701-1771
volum 3:	1772-1818
volum 4:	1831-1851
volum 5:	1852-1911

(És possible que en el buit de vint anys hi falti un llibre).

- Llibres de defuncions:

volum 1:	1552-1700
volum 2:	1701-1752
volum 3:	1753-1769
volum 4:	1770-1787
volum 5:	1788-1827
volum 6:	1828-1851
volum 7:	1852-1888

(El darrer volum encara s'utilitza).

Vallfermosa

L'arxiu està molt malmès, només es conserven dos llibres de baptismes:

volum 1:	1852-1909
volum 2:	1909-1931

3. CARACTERÍSTIQUES DELS ARXIUS PARROQUIALS

Molts dels arxius parroquials que hem consultat estan malmesos, ja que durant la Guerra Civil van ser cremats i saquejats. La majoria de les parròquies, però, varen aconseguir salvar alguns dels llibres, però la major part s'han perdut. Hi ha notícies que al bisbat de Vic es conserven documents d'algunes d'aquestes parròquies com les de Calaf o Castellfollit de Riubregós.

A. Parròquies del bisbat de Vic

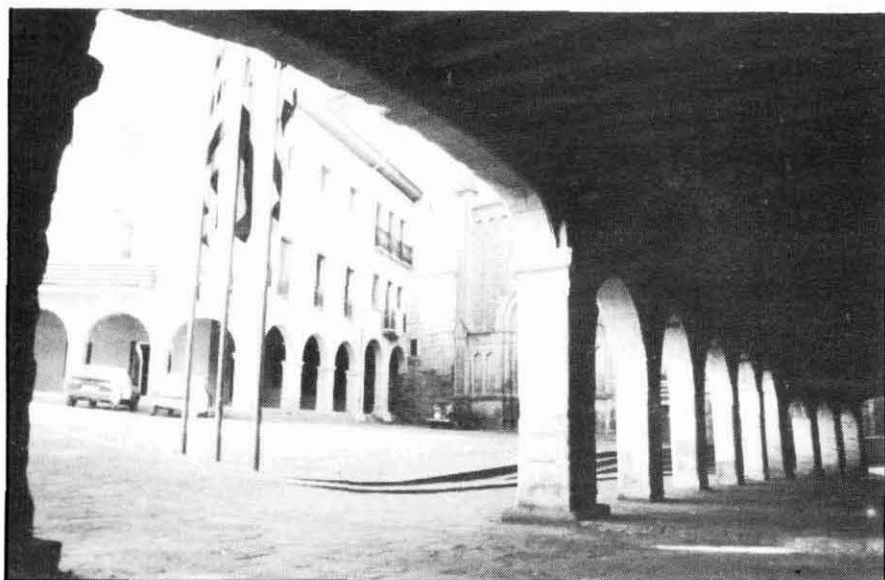
Calaf

L'església de Calaf és un edifici gòtic del segle XVII i està dedicada a sant Jaume.

A l'arxiu hi falten els llibres del

Plaça de l'Ajuntament

Porxos a la plaça de l'Ajuntament

segle XVI i les primeres dades són a partir de l'any 1626.

- Llibres de baptismes: l'estat de conservació és força bo, ja que es poden llegir sense gaires problemes, tot i que en alguns fulls, pel pas del temps i la humitat, la tinta s'ha mogut i costa de llegir. El problema més greu és que algunes pàgines de la part de l'índex han estat arrencades. Aquests índexs estan fets més tard que els llibres en alguns casos per capellans de mitjan o final del s. XVIII, i tenen una nota d'avertiment per a la seva consulta que diu que alguns noms es poden trobar escrits de manera diferent. També trobem fulls inutilitzats en casos en què el sacerdot es va equivocar. Hi ha fulls als quals falta la meitat i altres amb afegits: rectificacions, partides de naixement que faltaven a la seva pàgina (aquestes rectificacions no solen ser del mateix capellà perquè la lletra és diferent).

El format dels llibres pot canviar segons la parròquia. A Calaf són grans i gruixuts i tenen l'índex a la part de davant del llibre. El primer volum, pels fulls trobats, és en llatí, els altres són en català fins a mitjan s. XIX que s'escriuen en castellà.

Les dades que faciliten les partides de naixement canvien segons l'època: a les primeres sols hi ha la data del bateig, el nom de l'infant —sense els cognoms—, el del sacerdot i els dels pares, la seva procedència —cas que no siguin de Calaf— i la professió del pare. A partir del s.

XVIII, s'hi afegeixen els cognoms del batejat, el nom dels avis i padrins, la seva professió i la procedència, encara que això variarà segons la cura del sacerdot que les ha d'enregistrar. Cas que la criatura fos batejada en perill de mort també hi ha el nom de la llevadora.

En aquests llibres hi ha notes marginals a les partides de naixement on s'anota el dia del casament i el de la mort del batejat, sobretot en cas d'albats. També hi ha alguna rectificació referent als noms.

Al volum 5 hi ha una nota del sacerdot en què diu que a l'any 1732 es va fer una benedicció per lliurar els animals d'una epidèmia.

Dins dels llibres també hi ha certificats de partides de baptisme i permisos del bisbat per al casament de parelles de cosins. Aquests darrers són força habituals, i per tant, podem pensar que aquest tipus de casament consanguini era bastant freqüent.

En el volum 7 hi ha un certificat pel qual s'aclareix quins són els veritables cognoms de dues persones de Calaf les partides de les quals estaven equivocades.

- Llibres de matrimonis: només se'n conserven a partir de l'any 1685, el primer volum s'ha perdut. El seu estat de conservació és bastant bo, tot i que el pas del temps ha fet que en algun cas la tinta sigui una mica borrosa, però en general es poden llegir bé. Són llibres de format gran i tenen índexs que solen anar al principi. S'hi anoten els noms dels con-

traents, els dels pares, les seves professions i l'origen. Com als llibres de baptismes, es veu com a partir del final del s. XVIII hi ha més informació.

Els volums 4 i 5, que van respectivament de 1808 a 1851 i de 1852 a 1856, estan relligats en un sol llibre. A part, hi ha un llibre numerat inclòs en el volum 5.

És freqüent, cas que un dels contraents fos de fora, trobar una llicència matrimonial feta davant de notari on s'indica que no hi ha cap impediment perquè se celebri el casament. Els llibres són en català, tot i que les primeres partides del 1685 estan escrites en llatí.

- Llibres de defuncions: són l'única sèrie completa i comença el 1626. El seu estat de conservació és bo, i, malgrat la pols i la humitat, es llegeixen sense dificultat. En el primer volum les partides de defunció estan escrites en llatí. Els llibres més propers en el temps recullen més informació sobre el difunt.

Del seu estudi cal destacar l'any 1652, quan una pesta va assolir Catalunya. Entre els mesos de gener i octubre, aquesta malaltia va matar un 40% de la població, que el 1626 era de 1097 persones. En el llibre de defuncions, s'hi troba el nom dels morts i el lloc on van ser enterrats.

En aquests llibres es troba el nom, l'edat i l'estat civil del difunt, els noms dels seus pares i del cònjuge, cas que encara sigui viu, i, en alguns casos, diu si ha deixat testament.

A més, també hi ha a l'arxiu parroquial els llibres de comptes de la parròquia, que devia ser força influent ja que, segons el cens de Floridablanca del 1787, a Calaf hi havia prior, sis canonges, capellà, catorze beneficiats, vicari, sagristà i dos acòlits. També hi ha els llibres on s'anotaven les misses dels difunts i els llibres de les confirmacions. Aquest arxiu encara s'ha d'acabar de classificar, i una part dels seus fons es troben al bisbat de Vic.

Calonge de Segarra

L'actual església, que conserva alguns elements romànics del s. XI, manté l'advocació a santa Fe. Mirambell i Sant Pere d'Ars depenen de Calonge de Segarra.

A l'arxiu sols hi ha un llibre en molt mal estat de conservació: hi ha baptismes, matrimonis i defuncions. Les dades més versemblants són les dels matrimonis, que s'han pogut contrastar amb un índex i que van de 1921 a 1935. Aquest únic llibre va ser escrit en castellà. L'arxiu va ser destruït durant la Guerra Civil i no hi torna a haver documentació fiable fins a partir de 1941.

Castellfolit de Riubregós

De l'arxiu no en queda res, ja que va ser destruït durant la Guerra Civil, tot i que alguns documents són al bisbat de Vic.

Els Prats de Rei

La seva església és un edifici del s. XVIII i està dedicada a santa Maria.

L'arxiu tampoc és sencer, la informació comença a partir de 1684.

- Llibres de baptismes: el seu estat de conservació és bastant bo i la lletra s'entén força bé. Cal destacar la rigorositat dels capellans d'Els Prats de Rei a l'hora d'anotar les partides de naixement, amb dades com: els noms i cognoms dels nens, dels pares i dels avis, i el nom del capellà que fa el bateig (aquesta informació pot variar una mica segons quin capellà l'anota). També hi ha notes marginals que informen de la data del casament i de la mort, sobretot en casos d'albats.

L'any 1847 hi ha una nota en la qual s'indica que les partides de naixement s'anotaran de forma diferent a partir d'aleshores a causa d'un ordre del bisbat: tindran més informació i els capellans hauran de firmar cada partida. Fins arribar al s. XX els llibres són escrits en català i els posteriors en castellà; a excepció dels anys que van de 1807 a 1822, dins del volum 7, que són en llatí.

- Llibres de matrimonis: la sèrie és incompleta a causa de les destrosses de la Guerra Civil i comença a partir del volum 4. Els llibres que resten estan en bon estat de conservació.

S'anota l'edat, l'estat civil i el nom dels contraents, el dels pares i dels testimonis –cas que n'hi hagi–, la professió del nuvi i el seu origen. Aquesta informació varia segons el sacerdot que l'anota. També hi ha

Carrer sant Jaume

alguns certificats de matrimoni escrits en llatí, als volums 4 i 5, o en castellà, als volums 7 i 8.

- Llibres de defuncions: només resten tres volums, les dades comencen el 1783, que estan en bon estat de conservació. S'anota si els difunts són albats o adults (excepte al volum 10), si han deixat testament, l'edat, la causa de la mort, si ha esdevingut a casa o a l'hospital, l'estat civil, l'ocupació i els noms dels pares i del cònjuge, si és viu. La informació depèn de la rigorositat del capellà. Hi ha anotacions sobre el nombre de novenes i les misses que s'han de dir al llarg de l'any, així

com el que s'ha pagat per elles. El volum 7 està escrit en català i els altres en castellà.

Miralles

La parròquia de Sant Salvador de Miralles, i el valuós retaule gòtic del Roser, es traslladaren al principi del segle a Sant Romà. De l'arxiu sols es conserva un llibre petit de baptismes que es guarda a l'arxiu parroquial d'Els Prats de Rei. És en bon estat i està escrit en català.

Sant Pere d'Ars

L'actual església és un edifici del s. XVIII amb força elements aprof-

tats de l'antic edifici romànic.

A l'arxiu sols hi ha dos llibres on s'anoten tots tres registres. Les anotacions de les partides de baptisme són les usuals. Sent una parròquia petita, hi ha alguns anys en què no hi ha moviments demogràfics, la població està estancada. Un volum és en català i l'altre en castellà. Estan en bon estat de conservació.

B. Parròquies del bisbat de Solsona

Cellers i Sant Serni

L'església de Cellers és dedicada a sant Martí i és sufragània de la de Sant Serni de Llanera, que es troba al terme de Torà de Riubregós. Totes dues parròquies eren ateses pel mateix sacerdot i comparteixen els mateixos llibres. Una nota curiosa és que en aquests llibres s'escriu tan aviat amb «s» com amb «c» els topònims Serni i Cellers. Hi ha poca informació però està ben conservada.

- Llibres de baptismes: a la primera pàgina del volum 2 hi ha una nota on s'explica com està ordenat el llibre. Hi ha les dades usuals, anotacions marginals amb les dates del casament i de la defunció i, al volum 3, algunes confirmacions.

- Llibres de matrimonis: les anotacions dels llibres són les típiques de l'època, bastant detallades pel fet de començar al segle passat.

- Llibres de defuncions: la informació sol ser molt àmplia: nom del difunt, data de l'enterrament, si el difunt ha rebut els sagraments, lloc on se l'enterra, estat civil, nom del capellà, si hi ha testament i qui el guarda. També hi ha notes marginals sobre la quantitat de misses que s'ha de dir i quant s'ha pagat.

Tots els llibres d'aquestes parròquies són escrits en català.

Fontanet

La parròquia depèn de la de Torà de Riubregós i està dedicada a sant Miquel.

L'arxiu, com la majoria, tampoc no és sencer.

- Llibres de baptismes: el més antic és del 1700 i en ell també hi ha algun testament, matrimonis i defuncions. El seu estat de conservació

és precari, les tapes aprofiten fulls de llibres més antics. Tot i començar el 1700, també hi ha partides de 1680. Els altres tres llibres es conserven millor, recullen les dades habituals i tenen notes marginals amb les dates del casament o del traspàs. Estan escrits en castellà.

- Llibres de matrimonis: l'únic que hi ha està en bon estat de conservació. Les anotacions són les típiques de l'època (1853-1930). No hi ha gaires casaments anotats i en alguns anys no n'hi ha cap. Està escrit en castellà.

- Llibres de defuncions: sols hi ha dos volums, amb les dades habituals,

a partir del s. XIX. En el volum més antic, hi ha anotada la defunció del sacerdot feta pel notari del poble d'una manera força detallada, tot indicant qui va dir la missa i els assistents eclesiàstics, entre les dades usuals.

Els llibres estan ben conservats i s'han escrit en català, excepte els del s. XIX.

Vallfermosa

L'església parroquial està dedicada a sant Pere i és dins del terme municipal de Torà de Riubregós. L'actual edifici data del s. XVII (1698).

L'arxiu és un dels més malmesos i sols hi resten un parell de llibres de baptismes, encara que en bon estat de conservació. A totes les partides hi ha la informació usual. Els llibres estan escrits en castellà.

Torà de Riubregós

L'església parroquial està dedicada a sant Gil i és cap d'arxiprestat. Conserva portals de l'antiga muralla.

L'arxiu és un dels més sencers, només hi manca un llibre de matrimonis amb un buit de vint anys, i la informació comença el 1552-1553.

- Llibres de baptismes: l'estat de conservació del primer volum és força precari, amb molts fulls trencats o amb la tinta mig esborrada a causa de la humitat: la lletra costa bastant d'entendre. En el primer volum hi ha un buit de quatre anys entre 1574 i 1578 sense especificar per què. A més, està rel·ligat de manera que els anys queden desordenats. En els primers anys hi ha menys informació que en els altres. A partir del 1624, hi ha capellans que anoten al marge de les partides de baptisme les criatures que han mort, tot i que no n'especifiquen la data. A partir del s. XVI ja hi ha més informació. Al volum de 1790 a 1806 es troba una nota que diu que la padrina ha de

portar un ciri, un *coch*, o pa blanc, i ha de posar l'últim nom de la criatura, mentre que el rector dona l'hora del bateig i fixa la quantitat a pagar per la missa. En alguns casos hi ha una nota al marge que diu *incògnit* cas que la criatura sigui de pares desconeguts, tot i que també se'ls anomena *fills de la Ventura*. Al final del s. XVIII, donen també el nom dels padrins i el sacerdot firma cada partida, cosa que en altres parròquies no es fa fins al final del s. XIX. Estan escrites en català fins a la darrerria del segle passat, que es passa al castellà.

- Llibres de matrimoni: el volum més antic està en bastant mal estat, amb fulls trencats i altres tacats per la humitat, la lletra a més no és gaire clara i es llegeixen amb dificultat. Hi ha un buit d'informació entre 1572 i 1576. Falta el volum que va de 1818 a 1831. A partir del 1701, la informació que donen és molt més àmplia que l'anterior. Els llibres estan escrits en català fins al final del s. XIX.

- Llibres de defuncions: el volum més antic no està ben conservat i costa de llegir, amb abreviatures que en dificulten la lectura, amb fulls arrencats i taques d'humitat. Aquest primer volum és escrit en llatí. En el conjunt de llibres hi ha notes marginals que especifiquen si el difunt volia novenes o si és un albat, i en

aquest cas només diu que tenia menys de set anys però no n'especifica l'edat a no ser que tinguin dies o mesos. En la resta, les dades que recullen són les usuals. En el volum que va del 1788 al 1829, hi ha una nota al primer full en la qual el sacerdot especifica els drets d'enterrament que tenien els veïns de la parròquia, tant si són rics com pobres o forasters.

BIBLIOGRAFIA

- HENRY, Louis: *Manual de demografia històrica*. Ed. Crítica. Barcelona, 1983.
- PÉREZ PUCHAL, Pedro: *Fuentes y métodos de la demografía histórica*. CSIC.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Març 1987, vol. 5 ps. 425-475.
- PLANES ROIG, Miquel: *La població a l'Alt Empordà, el règim demogràfic antic*. UAB, 1985.

NOTES

- 1- Tot i que s'han trobat els fulls d'un llibre que va del 1569 al 1572, aquests no són els originals sinó una còpia, ja que la lletra és posterior, de mitjan s. XVIII. La còpia es devia fer a causa del mal estat de l'original.

Marina Garí i Abelaira

Llicenciada en Història Moderna
per la UAB